

Göteborgs tingsrätt

Endast per e-post

GÖTEBORGS TINGSRÄTT
Avdelning 3

INKOM: 2024-01-11
MÅLNR: T 10612-23
AKTBIL: 47

Mål nr T 10612-23

Partille kommun yttrar sig enligt tingsrättens föreläggande i ab 38.

1 SÄRSKILT OM MELLANDOMSFRÅGORNA

1.1 Inledning

- 1.1.1 Det finns i vart fall två frågor i målet som var och en för sig kan vara föremål för prövning genom en mellandom. Den ena är preskriptionsfrågan och den andra är frågan om förlust av rättighet på grund av passivitet.
- 1.1.2 Efter en genomgång av var och en av dessa frågor, redogör kommunen i detta avsnitt även för varför mellandom är lämplig i förevarande fall.

1.2 Närmare om preskriptionsfrågan

Det första rättsfaktumets princip

- 1.2.1 En fordran preskriberas tio år efter sin tillkomst, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. En fordran på grund av en skadegörande handling anses som huvudregel tillkommen vid tidpunkten för denna handling.
- 1.2.2 Preskriptionsfristen för fordringar som grundas på flera rättsfakta, exempelvis skadeståndsrättsliga fordringar, anses löpa från tillkomsten av det första av dessa – den s.k. första rättsfaktumets princip. Denna princip har sedan länge etablerats i doktrinen.¹ Högsta domstolen har också, bland annat i NJA 2018 s. 793, slagit fast att principen ska tillämpas vid prövning av

¹ Se bl.a. Stefan Lindskog, Preskription, JUNO version 5, bl.a. avsnitt 9.2.

preskriptionstidpunktens början i fråga om skadeståndsfordringar. Högsta domstolen anför bland annat följande i sina domskäl:²

”En fordran som uppkommer på grund av en skadegörande handling anses som huvudregel tillkommen vid tidpunkten för denna handling (jfr prop. 1979/80:119 s. 89). Att skadan har inträffat först senare saknar betydelse.

Preskriptionsfristen för fordringar som grundas på flera rättsfakta anses vanligen löpa från det första av dessa (det första rättsfaktumets princip). Exempelvis gäller normalt vid villkorade skadeståndsfordringar, där ersättningsskyldighet förutsätter såväl att skada har inträffat som att någon ytterligare och senare förutsättning är uppfylld, att redan det första rättsfaktumet medför att preskriptionsfristen inleds. Fristen kan därför börja löpa utan att borgenären är medveten om sin fordran och utan att fordran kan göras gällande.”

- 1.2.3 Kärandena har gjort gällande att deras skadeståndsfordran tillkommit (i) när kommunen tillställde dem fakturan för gatukostnadsavgifterna i november 2012 *alternativt* (ii) när kommunen skickade ut information om den kommande debiteringen i september 2012.
- 1.2.4 Ingen av dessa tidpunkter utgör emellertid det *första* rättsfaktumet för det skadeståndsanspråk som kärandena gör gällande i målet, det vill säga uttag av gatukostnader för tillkommande byggrätter.
- 1.2.5 Det första rättsfaktumet, som kan grunda ett ansvar för kommunen, är i stället gatukostnadsutredningen för det aktuella området där fördelningen av gatukostnaderna, inklusive frågan om uttag av gatukostnader för tillkommande byggrätter, framgick.³ Denna utredning överklagades i omgångar av flera fastighetsägare, bland andra av kärandena, och vann laga kraft i april 2011. Datumet för lagakraftägandet är därmed den *senaste* utgångspunkten för tillkomsten av kärandenas påstådda skadeståndsfordran och därmed preskriptionsfristens början i förevarande fall.
- 1.2.6 Kärandena har för första gången genom sitt brev i maj 2022 framställt delar av sitt krav mot kommunen. Det kravet omfattade kapitalbeloppet avseende gatukostnadsavgiften och ideellt skadestånd. Krav avseende räntekostnaden kärandena haft för finansieringen av betalningen, framställdes ännu senare och först genom stämningsansökan i juni 2023 (se vidare strax nedan om betydelsen av detta).
- 1.2.7 Det har därmed gått mer än 10 år mellan det första rättsfaktumet som grundar den påstådda skadegörande handlingen från kommunens sida och kärandenas krav. Kravet är därmed preskriberat.
- 1.2.8 Kommunen framhåller att om utgångspunkten för beräkningen av preskriptionsfristens början i stället ska vara när kärandena fick kännedom om att gatukostnader även för tillkommande byggrätter skulle utgå, skulle datumet för fordrans tillkomst vara ännu tidigare än april 2011, eftersom berörda

² NJA 2018 s.793 p. 13-14.

³ Ab 4.

fastighetsägare, inklusive kärandena, underrättades skriftligen om detta redan under 2009.⁴

Särskilt om den del av skadan som avser ränta

- 1.2.9 Kärandena har framställt sitt skadeståndskrav i omgångar. I brevet i maj 2022 framställdes inget skadeståndskrav avseende den ränta som kärandena betalat till sin bank och som kärandena nu gör gällande som en del av det skadestånd de väckt talan om.
- 1.2.10 Om tingsrätten anser att kärandenas skadeståndsfordran tillkommit i april 2011, enligt vad kommunen anfört i föregående avsnitt, är hela skadeståndsfordran preskriberad.
- 1.2.11 Om tingsrätten däremot anser att kärandenas skadeståndsfordran tillkommit vid något av de två senare tillfällena som kärandena gör gällande – det vill säga i september respektive november 2012 – behöver tingsrätten också pröva frågan om kärandena genom brevet i maj 2022 även framställt krav omfattande den räntekostnad som numera ingår i skadeståndsyorkandet. Om den delen av kravet *inte* anses ha framställts genom brevet i maj 2022, är i vart fall den delen preskriberad även med utgångspunkt från de tidpunkter som kärandena gör gällande fordran tillkommit.
- 1.2.12 Kommunen framhåller att kärandenas fordran i den delen, trots att den bygger på en ränteberäkning, inte är en biförpliktelse till huvudfordran, utan utgör i stället en del av den skada som kärandena har påstått uppkommit och dessutom den enda del av den påstådda skadan som enligt kommunens mening överhuvudtaget skulle kunna uppkomma. Kärandenas formulering i sin senaste inlägga om att "*Deras begäran [i brevet i maj 2022] avsåg utöver ersättning motsvarande gatukostnaderna ... även räntekostnader*",⁵ är därmed missvisande.

1.3 Närmare om passivitetsfrågan

- 1.3.1 Kommunen vidhåller att den allmänna civilrättsliga principen om passivitet som utvecklas genom Högsta domstolens praxis är relevant och aktuell i förevarande fall, även om frågan i målet gäller skadeståndskrav från en privatperson mot en kommun. Kärandena har inte anfört några bärande skäl till varför tingsrätten skulle bortse från den principen i förevarande fall.
- 1.3.2 Till stöd för sitt påstående att de inte har varit passiva under lång tid, har kärandena hänvisat till sina åtgärder som vidtagits före 2010 avseende överklagande av detaljplanen och förslaget av fördelning av gatukostnader. Det är emellertid inte passivitet under den perioden som kommunen avsett med sin invändning. Passiviteten avser i stället perioden från det att kärandena fick reda på att de skulle betala gatukostnadsavgiften (i april 2011 enligt vad som anförts ovan) och dessutom betalade beloppet utan protest eller invändningar (i början av 2013) till dess att de framställde delar av sitt krav i maj 2022.
- 1.3.3 Kommunen framhåller att kärandenas omfattande aktivitet före 2010 och deras totala passivitet därefter, i sig har gett kommunen starkare skäl att utgå från att

⁴ Ab 4, handling betecknad "Antagandehandling" daterad 31 mars 2009, andra stycket.

⁵ Ab 36 p. 2.1.12

kärandena inte skulle göra gällande något krav mot kommunen. Det har för kärandena varit både näraliggande och naturligt att framställa sitt krav långt före maj 2022 respektive juni 2023.

- 1.3.4 Kommunen framhåller vidare att kärandena, tvärtemot vad de påstår, inte har *"med fog kunnat förvänta sig att kommunen skulle följa domen [i Perssonmålet] och självmant kompensera de övriga fastighetsägare i området som drabbats på motsvarande sätt."* Det är för kommunen oklart hur kärandena kan ha haft denna utgångspunkt när det bland annat av just det pressmeddelande som kärandena själva hänvisat till i sin stämningsansökan, uttryckligen framgår att ställningstagandet att betala beloppet och inte överklaga domen endast gäller i det specifika ärendet och att kommunen anser att domen *"lämnar en hel del frågetecken"*.⁶

1.4 Mellandom är lämplig i förevarande fall

- 1.4.1 Det står klart att en mellandom i preskriptions- respektive reklamerationsfrågan ("Preliminärfrågorna") kan ligga till grund för att målet slutligt avgörs. Var och en av frågorna har därmed omedelbar betydelse för utgången i målet. Det är därtill lämpligt att båda eller endera av dessa frågor prövas genom mellandom.
- 1.4.2 Frågor om preskription och reklamation är typiska exempel på där mellandomsinstitutet fyller sin funktion bäst. Det gör sig särskilt gällande i skadeståndsmål där utgången i mellandomen kan leda till att återstoden av målet inte behöver upptas till prövning. Redan det innebär att en processekonomisk vinst uppnås. En mellandom kan därtill bidra till en mer koncentrerad huvudförhandling om nu en sådan överhuvudtaget blir aktuell.
- 1.4.3 Den idealiska mellandomen brukar beskrivas som den som meddelas i ett mål där det förekommer frågor som kan vara utredningskrävande, samtidigt som det finns andra fristående frågor som är förhållandevis enkla att pröva och vars prövning kan leda till att målet slutligen avgörs.
- 1.4.4 I förevarande mål föreligger just en sådan situation. Tingsrätten ska *de/s* ta ställning till om kärandenans påstådda fordran är preskriberad alternativt om de på grund av passivitet förlorat sin rätt att framställa sitt krav, *de/s* pröva var och en av de övriga påståendena som köparna gör och var och en av kommunens invändningar samt ta ställning till skadeberäkningen.
- 1.4.5 Bedömningen av Preliminärfrågorna är i relation till de övriga delarna mycket avgränsad. Till detta kommer att bedömningen av frågorna kommer att baseras på omständigheter som är ostridiga i målet och därmed inte kräver någon bevisföring från parterna. Prövningen kan således göras på handlingarna utan föregående huvudförhandling.
- 1.4.6 Bedömningen av resterande del av målet är å andra sidan utredningskrävande och kan aktualisera omfattande bevisning. Övriga delar kommer därtill att innefatta bedömningar av såväl komplicerade rättsfrågor som sakfrågor. Var och en av dessa frågor kommer att fordra omfattande och kostnadskrävande

⁶ Ab 21.

utredningar från båda parter. Var och en av frågorna kan dessutom fodra omfattande muntlig och skriftlig bevisning från respektive part.

- 1.4.7 Av det anförda följer att starka skäl talar för att det är processekonomiskt fördelaktigt att tingsrätten först prövar någon eller båda Preliminärfrågorna.
- 1.4.8 Kommunen framhåller att det sedvanliga argumentet mot mellandomar om att en sådan ordning öppnar upp risken för dubbla processkedjor i flera instanser, inte i förevarande fall behöver utgöra ett skäl att inte avgöra Preliminärfrågorna genom mellandom. Anledningen till det är att tingsrätten, om nu rätten finner att en sådan risk föreligger, kan använda sig av möjligheten att enligt 49 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken bestämma att mellandomen ska överklagas i samband med att den slutliga domen överklagas.
- 1.4.9 Tvärtemot vad kändena verkar påstå,⁷ medför givetvis inte det förhållandet att en omständighet som ingår i prövningen av en mellandomsfråga också kan ha betydelse för andra frågor i målet, i sig något hinder mot att använda mellandomsinstitutet. Detta gäller särskilt i förevarande fall där prövningen utgår från ostridiga omständigheter och därmed inte behöver omfatta en prövning av förekomsten eller riktigheten av en stridig omständighet.
- 1.4.10 Avslutningsvis vill kommunen understryka att även om tingsrätten vid sin bedömning bör ta hänsyn till respektive parts synpunkter i mellandomsfrågan är det, som det särskilt framhålls i förarbetena, viktigt att ingen av parterna får någon form av vetorätt i frågan och att tingsrätten i stället prövar frågan utifrån möjligheterna till de processekonomiska vinster som kan uppnås genom ett mellandomsförfarande.

2 SAKOMSTÄNDIGHETER M.M.

Kommunen vidhåller vad som anförts i svaromålet och tillägger därutöver följande.

2.1 Kändena har inte nyttjat alla till buds stående rättsmedel

- 2.1.1 Kändena har invänt mot att jämningsbestämmelserna i 6 kap. 36 och 37 §§ PBL skulle utgöra "*effektiva rättsmedel*" i förevarande fall.⁸
- 2.1.2 Kommunen utgår från att det är ostridigt att rättsmedlet i och för sig har varit praktiskt möjligt för kändena att använda. När det gäller frågan om det förelegat "*rimliga utsikter till framgång*" för kändena och betydelsen av det vid tingsrättens prövning, framhåller kommunen följande.
- 2.1.3 Som kommunen anför i svaromålet innehåller nämnda bestämmelser i PBL jämningsregler för betalning av gatukostnader som hänför sig till subjektiva förhållanden på fastighetsägarens sida och ger fastighetsägaren rätt att bland annat skjuta på betalningstidpunkten av avgiften. Utgångspunkten för prövningen härvid är fastighetsägarens ekonomiska förhållanden. Möjligheterna till jämkning är stora och en sådan jämkning kan innebära allt ifrån ytterligare förlängning av amorteringstiden till anstånd med betalningen till dess att fastigheten eller

⁷ Ab 36 p. 6.4

⁸ Ab 36 avsnitt 3

byggrätterna sålts.⁹ En sådan jämkning hade därmed medfört att kärandena hade uppnått vad de synes vilja uppnå genom sin talan i detta mål. Under alla omständigheter hade den påstådda överträdelsen kunnat gottgöras genom en sådan jämkning.¹⁰

- 2.1.4 För att överträdelse av EKMR ska föreligga måste bland annat en proportionalitetsbedömning göras. Som kommunen redogjort för i svaromålet finns det olika sätt att göra denna proportionalitetsbedömning,¹¹ men oavsett vilken metod som tillämpas innehåller bedömningen – i likhet med jämningsreglerna i PBL – ett moment avseende fastighetsägarens ekonomiska förhållanden och prövning av hur betungande ett uttag av gatukostnaden skulle vara för fastighetsägaren.
- 2.1.5 Såväl frågan om prövningen av jämkning enligt PBL och frågan om överträdelse av EKMR på de grunder som kärandena gjort gällande har således avgörande likheter med varandra redan på grund av att de båda utgår från konsekvenserna av uttaget för den enskildes ekonomi.
- 2.1.6 Om kärandena hade inlett ett förfarande enligt jämningsbestämmelserna i PBL och det därvid hade funnits att skäl för jämkning föreligger, hade kärandena inte behövt (och inte heller kunnat) föra en skadeståndstalan på sätt som de gör genom detta mål.
- 2.1.7 Om skäl för jämkning enligt PBL däremot *inte* hade ansetts föreligga, hade kärandena haft möjlighet att föra en skadeståndstalan på sätt som de gör genom detta mål. Kärandena hade emellertid rimligen inte heller då kunnat få framgång i en efterkommande skadeståndsprocess grundat på EKMR. Skälet till det är just att prövningen av de båda frågorna utgår från betydelsen och konsekvenserna av uttaget för kärandenas ekonomi.
- 2.1.8 I förevarande fall kan tingsrätten alltså inte å ena sidan komma fram till att kärandena inte hade kunnat få framgång med en jämkningstalan enligt PBL, eftersom uttaget inte är ekonomiskt betungande för kärandena, och samtidigt komma fram till att överträdelse av EKMR har förekommit på grund av att uttaget (eller rätteligen bara belastningen i form av finansieringskostnaden) varit betungande för kärandenas ekonomi.
- 2.1.9 Annorlunda uttryckt – antingen kommer tingsrätten fram till att kärandena hade haft framgång med en jämkningstalan enligt PBL, vilket leder till att kärandenas talan i detta mål ska ogillas, *eller* så kommer tingsrätten fram till att jämkningstalan enligt PBL inte hade lett till framgång för kärandena och då kan tingsrätten inte heller komma fram till att överträdelse av EKMR föreligger eftersom ogillande i en jämkningstalan enligt PBL innehåller i avgörande delar samma bedömningar som prövningen av överträdelse av EKMR. Även då ska kärandenas talan ogillas.

⁹ Prop. 1980/81:165 s. 45

¹⁰ Se vidare svaromålet avsnitt 3.2 och 3.6

¹¹ Svaromålet 3.3--3.5

- 2.1.10 Kärandena kan därmed, på grund av sin underlåtenhet att först pröva jämkningsmöjligheterna på grund av PBL, inte få bifall till sin skadeståndstalan.
- 2.1.11 Kärandena har i denna del, i syfte att hantera sin underlåtenhet i denna del, påstått att det är *"osäkert om en talan om jämkning av betalningsvillkoren överhuvudtaget kan föras efter att gatukostnadsfakturan har betalats"*. Oaktat hur det förhåller sig med den saken, påverkar det förhållandet inte bedömningen i denna del av målet eftersom kärandena då på grund av sitt eget agerande/underlåtenhet bestående bland annat i betalning av hela beloppet utan invändning eller protest, försatt sig i en situation där de skulle kunna vara förhindrade att föra en jämkningstalan enligt PBL. Under alla omständigheter är den omständigheten i sig grund för jämkning av skadeståndet till 0 kronor, om nu tingsrätten skulle komma fram till att skadeståndsskyldighet skulle föreligga, trots vad som anförts ovan.

2.2 Kärandenas skada kan inte uppgå till yrkat belopp

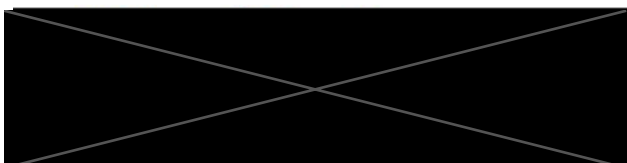
- 2.2.1 Som kommunen framhållit i svaromålet, kan kärandenas ekonomiska skada inte uppgå till annat än finansieringskostnaden för betalningen av gatukostnaden, det vill säga den ränta (efter skattemässiga avdrag) som kärandena gör gällande att de betalat på det lån som de tagit för att betala gatukostnadsavgiften.
- 2.2.2 Kärandena har inte heller i sin senaste inlaga framfört några bärande argument för att även gatukostnaden som sådan skulle utgöra skada, annat än att i huvudsak hänvisa till vad hovrätten skrivit i sina domskäl i Perssonmålet. Det är emellertid oklart om invändning om skadans beräkning i det målet ens gjorts på motsvarande sätt som i förevarande mål och det är än mer oklart hur hovrätten kommit fram till sin slutsats i denna del, eftersom det inte finns någon redogörelse för skälen till hovrättens ställningstagande. Det är under alla omständigheter irrelevant vad en domstol, i ett annat mål med andra parter och andra omständigheter, kommit fram till och delar av domskälen i det målet kan därmed inte utan vidare läggas till grund för tingsrättens prövning i detta mål.
- 2.2.3 Beloppet avseende gatukostnaden och det lån som kärandena tagit för att betala den utgör ingen skada. Kärandenas påståenden i denna del verkar bygga på missförstånd om att ett lån i sig är en kostnad eller skada. Ett lån är emellertid inte en kostnad, lika lite som amortering av ett lån är en kostnad. Finansieringen av lånet, det vill säga räntan, kan däremot vara en kostnad och därmed en skada för kärandena.
- 2.2.4 Kärandenas påstående att *"Om överträdelsen inte hade ägt rum hade Harald och Sabine Daniels haft ett större låneutrymme på sin fastighet och kunnat utnyttja det för att finansiera andra kostnader"* är också felaktigt. För det första har kärandena fått betydligt större låneutrymme på sin fastighet efter och på grund av kommunens åtgärder. Det är ju ostridigt att fastighetens värde stigit med i vart fall 2 500 000 kronor och att låneutrymmet som sådant därmed har ökat på grund av denna värdeökning. För det andra medför en begränsning av låneutrymmet som sådant en skada, bara om kärandena faktiskt behövt låna mer och har lånat mer och då varit tvungna att använda en sämre säkerhet för lånet än sin fastighet och därmed fått högre finansieringskostnad för det lånet. Den ökade finansieringskostnaden – och återigen inte lånebeloppet i sig – skulle då kunna utgöra en skada. Minskat låneutrymme är därmed i sig inte en skada, även om

det skulle ha förekommit. Något sådant påstående har dock inte ens gjorts i målet.

2.2.5 Kärandenas påståenden i denna del om utställande av en kreditfaktura för hantering av situationen verkar har gjorts med bortseende från konsekvenserna av utställande av en sådan faktura.¹² Om kommunen ställer ut en kreditfaktura, skulle en skuld motsvarande fakturabeloppet uppkomma för kommunen, eftersom de ursprungliga fakturorna redan är betalda. Om kärandena får bifall till sin talan och tingsrätten därvid finner att skadan ska omfatta även lånebeloppet/gatukostnadsavgiften som sådant (och inte bara finansieringskostnaden för betalningen av gatukostnadsavgiften), uppkommer en skuld för kommunen även avseende det beloppet. Såsom kärandenas talan är utformad nu, skulle därmed en kreditfaktura vid de förhållandena leda till att kärandena dels får det inbetalda beloppet återbetalt, dels får skadestånd motsvarande samma belopp.

2.2.6 Kommunen ser också skäl att avslutningsvis kommentera kärandenas påstående om att de kan sälja fastigheten utan föregående avstyckning och att det då kommer att vara den förvärvande fastighetsägaren som får betala gatukostnaderna.¹³ Påståendet har gjorts, såsom kommunen förstår det, i ett försök att visa att kärandena inte kommer att "drabbas" av gatukostnaderna eller kommer att undgå att behöva betala kostnaderna. Även det påståendet verkar dock bygga på ett missförstånd. Gatukostnaderna belastar fastigheten och om de inte har betalats och fastighetens säljs, är det givetvis en belastning som följer med fastigheten och därmed kommer att påverka köpeskillingen i vart fall krona för krona. Om en säljare skulle underlåta att upplysa om en sådan belastning skulle det utgöra ett fel enligt jordabalken med de ekonomiska konsekvenser som det medför.

Göteborg den 11 januari 2024

¹² Ab 36 p. 4.1.8

¹³ Ab 36 4.1.4